

PREDLOŽENI MINIMALNI STANDARDI I SASTAVNI DJELOVI PLANA

I PROGRAMA OBUKA ZA STRUČNJAKE
U POLICIJI I PRAVOSUĐU O
SPREČAVANJU I SUZBIJANJU NASILJA
NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

PRIZNANJA

Organizaciju, vođenje projekta i recenzije izvršile:

Elmaja Bavčić, Maaïke van Andrichem, Kateryna Hai

Sadržaj izradila:

Stojanka Mirčeva

Istraživanje provele:

Maida Čehajić – Čapara, Stojanka Mirčeva, Edlira Shima

Uredila:

Elisabeth Duban

Dizajn i vizuale priredila:

Nina Kononova

OEBS-ov Program za ravnopravnost spolova također želi zahvaliti kolegicama i kolegama iz regionalnih misija OESS-a na kontinuiranoj potpori i suradnji, koji su svojim zalaganjem i komentarima doprinijeli izradi ove publikacije, a to su: Fedra Idžaković, Biljana Nastovska, Valdeta Osmani, Tatjana Stoimenovska, Aleksandra Crvenica, Anne-Elisabeth Gautier, kao i Bjorn Tore Saltvik i Alina Munteanu.

SKRAĆENICE

CEDAW

Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena

GREVIO

Grupa eksperata Savjeta Evrope za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici

Istanbulska konvencija

Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici

M&E

Praćenje i ocjenjivanje (engl. monitoring and evaluation, M&E)

OCD

Organizacija civilnog društva (engl. civil society organization, CSO)

OEBS

Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju

UVOD

Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS) je 2021. godine u okviru projekta „WIN □ Žene i muškarci: inovacije i umrežavanje u interesu rodne ravnopravnosti“ sprovedla aktivnost mapiranja plana i programa obuke za stručnjake u policiji i pravosuđu o nasilju nad ženama i djevojčicama. Mapiranje je sprovedeno u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji, kao i na Kosovu¹. Cilj aktivnosti mapiranja, kojom su obuhvaćeni postojeći planovi i programi obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama, je prepoznavanje obećavajućih pristupa i dobrih praksi, kao i stečenih iskustava i nedostataka u oblasti ispunjavanja međunarodnih standarda i primjeni pristupa usmjerenog na žrtvu².

Uz mapiranje, izrađen je skup predloženih minimalnih standarda i sastavnih djelova plana i programa obuka za stručnjake u policiji i pravosuđu, kao vid podrške kreatorima politika i ustanovama za obuku prilikom izrade i sprovođenja programa obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama. Predloženi minimalni standardi odražavaju standarde utvrđene Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija). Predloženi standardi se takođe oslanjaju na Eksplanatorne

izveštaje Istanbulske konvencije i prijedloge i sugestije date u Osnovnim izvještajima³ Grupe eksperata Savjeta Evrope za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO), tijela koje prati primjenu Istanbulske konvencije u državama potpisnicama Konvencije. Prilikom izrade predloženih minimalnih standarda uzete su u obzir obaveze utvrđene Konvencijom o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), kao i smjernice sadržane u sljedećim Opštim preporukama Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena: Opšta preporuka broj 19 (1992) o nasilju nad ženama; Opšta preporuka broj 33 (2015) o pristupu žena pravosuđu; i Opšta preporuka broj 35 (2017) o rodno zasnovanom nasilju nad ženama kojom se ažurira Opšta preporuka broj 19.

Ostali izvori informacija korišćeni prilikom izrade predloženih minimalnih standarda obuhvataju Studiju o nasilju nad ženama koju je sproveo OEBS⁴ i druge relevantne materijale međunarodnih organizacija, uključujući Agenciju UN-a za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN Women) i Kancelariju UN-a za borbu protiv droge i kriminala (UNODC).

¹ Svako pominjanje Kosova, bilo da se odnosi na teritoriju, institucije ili stanovništvo, u ovom tekstu ima značenje u potpunoj saglasnosti sa Rezolucijom Savjeta bezbjednosti UN 1244.

² Budući da se ovaj izvještaj odnosi na sektor pravosuđa, koristi se izraz „žrtva“, što odražava terminologiju iz krivičnog pravosuđa. Za razliku od toga, kada je riječ o multisektorskoj podršci, u ovom izvještaju koristi se izraz „žena koja je preživjela rodno zasnovano nasilje“.

³ Sve države učesnice u aktivnosti mapiranja su i države potpisnice Istanbulske konvencije, podnijele su (prve) osnovne izvještaje i dobile procjenu GREVIO-a o primjeni Istanbulske konvencije. Očekuje se da će i Osnovni izvještaj GREVIO-a o procjeni za Sjevernu Makedoniju biti objavljen takođe tokom 2023. godine.

⁴ Rezultati studije o nasilju nad ženama koju je sproveo OEBS 2018. godine dostupni su na <https://www.osce.org/VAWSurvey/publications>.

Zašto minimalni standardi za obuku stručnjaka o nasilju nad ženama i djevojčicama?

Član 15 Istanbulske konvencije prepoznaje značaj obuke stručnjaka i obavezuje vlade i ustanove država potpisnica da obezbijede i ojačaju odgovarajuću obuku stručnjaka, što uključuje stručnjake zaposlene u sistemu krivičnog pravosuđa.

Predloženi minimalni standardi odnose se na opšti pristup razvoju programa obuka, sadržaj obuka, kompetencije izvođača obuka, finansiranje, praćenje i ocjenjivanje.

ISTANBULSKA KONVENCIJA, ČLAN 15 – OBUKA STRUČNJAKA

1. Članice će obezbijediti odnosno ojačati odgovarajuće obuke za nadležne stručnjake koji se bave žrtvama odnosno učiniocima svih djela nasilja obuhvaćenih Konvencijom, o sprečavanju i otkrivanju takvog nasilja, jednakosti između žena i muškaraca, potrebama i pravima žrtava, kao i o sprečavanju sekundarne viktimizacije.
2. Članice će obezbijediti da obuke iz stava 1 uključe obuku o koordiniranoj saradnji više organa radi sveobuhvatnog i odgovarajućeg upućivanja u slučajevima nasilja obuhvaćenog Konvencijom.

→ STANDARD DUŽNE PAŽNJE

Istanbulska konvencija obavezuje Države potpisnice da preduzmu aktivne mjere za **sprečavanje svakog oblika nasilja nad ženama i djevojčicama, zaštitu žrtava, krivično gonjenje učinilaca i reparaciju za djela nasilja**.⁵ Države potpisnice su obavezne da obezbijede najveći stepen zaštite žrtava nasilja nad ženama i djevojčicama, potpunu i efikasnu istragu svih optužbi za takvo nasilje i dovođenje učinilaca pred lice pravde.

Države potpisnice Istanbulske konvencije imaju kako negativne tako i pozitivne obaveze u skladu s međunarodnim zakonima o ljudskim pravima. Predstavnici vlade moraju da poštuju zakon, budu uzdržani od učešća u bilo kakvoj povredi ljudskih prava i zaštite pojedince od djela nasilja koja učine nedržavni

akteri. Neosporno je da se obaveza organizovanja obuke stručnjaka može smatrati sredstvom za ispunjavanje standarda dužne pažnje od strane vlada, jer se na taj način obezbjeđuje da određeni stručnjaci imaju kompetencije koje su potrebne za sprečavanje nasilja, zaštitu žrtve i procesuiranje učinilaca.

Obuka takođe treba da se koristi kao prilika za podizanje svijesti o obavezi država potpisnica da obezbijede da njihove ustanove, zvaničnici, službenici, institucije i ostali državni akteri budu uzdržani od djela nasilja nad ženama. Pored toga, izgradnjom kapaciteta treba obučiti stručnjake o njihovoj obavezi da postupaju s dužnom pažnjom (due diligence) u slučajevima koje obuhvata *lex specialis* za djela nasilja koja učine nedržavni akteri.

→ INSTITUCIONALIZACIJA

Države potpisnice imaju obavezu da **organizuju stručnu obuku i učine je dostupnom**. Stoga institucionalizaciju obuke stručnjaka treba shvatiti kao **sveobuhvatan proces** koji sadrži najmanje sljedeće elemente:

- osmišljavanje kurseva obuke koji su osjetljivi na temu nasilja nad ženama i djevojčicama
- usvajanje takvih kurseva od strane ustanova za obuku i njihovo uključivanje kako u obavezne, tako i u dobrovoljne programe obuke
- sprovođenje obuke od strane izvođača obuka koji su posebno sertifikovani za temu nasilja nad ženama i djevojčicama
- usvajanje jasnih minimalnih zahtjeva za izdavanje sertifikata učesnicima obuke koji su dostupni prije početka obuke, i
- redovno praćenje i ocjenjivanje obuka.

Dugoročna, sveobuhvatna i redovna obuka koja omogućava promjenu načina razmišljanja i ponašanja navedenih stručnjaka prema žrtvama⁶ može se postići samo institucionalizacijom odgovarajuće obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama. Obuke koje se povremeno i ad hoc pružaju od strane međunarodnih organizacija i ženskih organizacija civilnog društva, ili u uskoj saradnji sa njima, mogu da budu veoma efikasne, ali ne predstavljaju sastavni dio održivog pristupa i ne moraju nužno da postignu željeni dugoročni učinak.

⁵ Član 5 Istanbulske konvencije.

⁶ Savjet Evrope, Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz 2011. godine, eksplanatorni izvještaj, čl. 98.

→ KONTEKSTUALIZACIJA

Proces institucionalizacije adekvatne obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama treba sprovoditi uzimajući u obzir specifične lokalne kontekste i prilagođavanjem kurseva obuke u skladu s tim. Kontekstualizacija obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama priznaje domaći pravni kontekst koji određuje obaveze i postupke koji su relevantni za učesnike obuke kao i potrebu primjene međunarodnih standarda. Pored toga, obuka koja je kontekstualizirana prepoznaje i da je odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama uslovljen kulturnim, tradicionalnim, imovinskim, političkim i moralnim vrijednostima koje su specifične za određeni kontekst i vrijeme, i iste tematizuje na adekvatan način. Obuka treba da se zasniva na analizi relevantnog institucionalnog konteksta i preovladavajućih stavova prema rodno zasnovanom nasilju i rodnoj ravnopravnosti.

Na primjer, aktivnost mapiranja pokazala je da razmatrani pravosudni sistemi nemaju samo zajedničku pravnu tradiciju koja potiče iz njihove zajedničke istorije u bivšoj Jugoslaviji, već da dijele zajedničke društvene stavove o rodnoj ravnopravnosti, koje prati široko rasprostranjena

kultura okrivljavanja žrtve i predstava da je nasilje nad ženama od strane muškaraca svojstveni aspekt tradicionalnih porodičnih vrijednosti i da se takvo nasilje može opravdati ako žena ne pokazuje poslušnost prema muškarcu.⁷ Stručnjaci u organima za sprovođenje zakona i pravosuđu ne postoje izvan društva. U nedostatku obuke i institucionalne politike s ciljem iskorjenjivanja predrasuda i rodnih stereotipa, oni iste mogu da ponavljaju u praksi. Stoga programi obuka koji imaju cilj da institucionalizuju rodno osjetljiv odgovor na nasilje nad ženama moraju da tematizuju specifičan društveni kontekst u kojem učesnici obuke rade, uključujući zajednička ubjeđenja, vrijednosti i stereotipe.

Za djelotvornu primjenu međunarodnih standarda na nacionalnom nivou neophodno je staviti te standarde u lokalni kontekst. Odgovarajuća obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama zahtijeva usklađenost s međunarodnim i regionalnim standardima, i istovremeno efikasno suzbija društvene i kulturne obrasce, predrasude i predubjeđenja koja održavaju predstave o inferiornosti žena i stereotipe o ulogama žena i muškaraca.⁸

→ PROCJENA POTREBA ZA OBUKAMA

Svaki program obuke se u idealnom slučaju zasniva na prethodnim procjenama i analizama potreba za obukama. Procjena potreba za obukama o nasilju nad ženama i djevojčicama naročito treba da uzme u obzir stavove i poimanja rodne ravnopravnosti, rodnih uloga i rodnih stereotipa; znanja i vještine koji su potencijalnim učesnicima obuka potrebni u radu, kao i postojeće znanje učesnika obuka i njihovu izloženost pitanjima rodne ravnopravnosti. Pritom je jednako važno da procjena odražava potrebe osoba koje će dolaziti u kontakt s učesnicima obuka i samim tim imati koristi od rezultata obuka. Kad god je to moguće procjena potreba za obukama treba da obuhvati potrebe i perspektive niza različitih stručnjaka s kojima policija i pravosuđe komuniciraju i koji imaju iskustva u radu sa žrtvama nasilja nad ženama i djevojčicama, kao što su ženske organizacije civilnog društva (OCD),

drugi akteri koji pružaju specijalizovane usluge podrške ženama žrtvama nasilja i institucije iz oblasti prevencije i zaštite.

Naročito koristan alat za pripremu kurseva obuke mogu da budu redovna istraživanja o rasprostranjenosti rodno zasnovanog nasilja koja obuhvataju ocjenu korisnica usluga o pruženim uslugama. Pored upitnika za buduće učesnike obuka, procjena potreba za obukama može da uključuje i razgovore i razmatranja u fokus grupama s drugim stručnjacima, što bi doprinijelo sveobuhvatnijem razumijevanju potreba za obukama i omogućilo osmišljavanje odgovarajućih programa obuka. Procjenu potreba za obukama ne treba shvatiti kao jednokratnu aktivnost, već kao prateći zadatak koji se obavlja redovno (npr. svake dvije godine) i odražava kontekst.

⁷ V. npr. GREVIO Izvještaje o početnoj procjeni, za Srbiju iz 2020. godine (čl. 63), za Crnu Goru iz 2018. godine (čl. 68–70), za Albaniju iz 2017. godine (čl. 52–54); kao i OEBS, Studija o nasilju nad ženama koju je sproveo OEBS: Dobrobit i bezbjednost žena – Osnovni izvještaj (OEBS, Beč, 2019), str. 24.

⁸ Čl. 12 i 14 Istanbulske konvencije; poglavlje C, Komitet za eliminaciju diskriminacije žena, Opšta preporuka br. 33 o pristupu žena pravosuđu.

→ POSEBAN PROGRAM OBUKA O NASILJU NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA I PRATEĆI MATERIJALI

Aktivnost mapiranja koju je sproveo OEBS pokazala je da su moduli o nasilju nad ženama i djevojčicama često ugrađeni u kurseve obuke u oblasti krivičnog ili porodičnog prava. Ipak, neophodan je **poseban program obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama** u okviru inicijalne obuke (basic training) i obuke na radnom mjestu (in-service training) kako bi se povećala vidljivost i davanje prioriteta odgovoru policije, državnih tužilaca i sudija, i obezbijedilo da se nasilje nad ženama i djevojčicama tretira kao teško krivično djelo. Poseban program obuka posvećen nasilju nad ženama i djevojčicama može da posluži za poboljšanje odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama i razvoj **sistematskog i dosljednog programa obuka**.

Poseban program obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama treba da koristi visokokvalitetne tematske priručnike. Priručnik za obuku, formalno usvojen od strane ustanova za obuku, predstavlja osnov za sprovođenje sistematske i dosljedne obuke. Takvi priručnici mogu da obuhvate niz tema i služe kao alat za interaktivne vježbe učenja i studije slučaja koje se mogu kombinovati sa simulacijama slučaja

u praksi (npr. u prostorijama u kojima se obrađuju stvarni predmeti nasilja nad ženama i djevojčicama). Jedan takav priručnik predstavlja i resurs za izvođače obuka prilikom planiranja i održavanja interaktivnih sesija za stručnjake na različite teme u vezi s efektivnim odgovorima na nasilje nad ženama i djevojčicama u zavisnosti od potreba učesnika obuke. U sastavljanje priručnika, pripremu programa obuka i održavanje obuka treba uključiti specijalizovane ženske organizacije civilnog društva (OCD).

Obuke treba da imaju podršku i potvrdu u **jasnim protokolima i smjernicama koje određuju standarde** koje zaposleni treba da slijede u svojim oblastima rada.⁹ Takvi protokoli i smjernice, koji propisuju standardizovane minimalne mjere za sve stručnjake i odražavaju rodno osjetljivo razumijevanje svih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama, mogu da budu u obliku standardnih operativnih procedura za organe za sprovođenje zakona i uključuju relevantnu sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava, mišljenja viših domaćih sudova ili sudske naloge za multidisciplinarni pristup nasilju nad ženama.

→ OBAVEZNA I SISTEMATSKA OBUKA O NASILJU NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

Obuka koja senzibilizuje policijske i pravosudne stručnjake o uzrocima, manifestacijama i posljedicama svih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama treba da bude obavezna i sistematska u kontekstu relevantne ustanove za obuku. **Obavezna obuka odnosi se kako na inicijalnu obuku, tako i na obuku na radnom mjestu. Sistematska obuka uključuje redovnu i kontinuiranu obuku s odgovarajućim provjerama ishoda** kako bi se obezbijedila adekvatna primjena novostečenih vještina.¹⁰ U vezi s obukom koja će omogućiti efikasan odgovor razvojem i jačanjem svijesti o rodnim pitanjima i profesionalnih vještina za odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama, važno je da se obim i sadržaj stručne obuke službenika organa za

sprovođenje zakona zasniva na njihovom specifičnim opisu posla (to znači da obuku treba prilagoditi ulozi). Kada je riječ o stručnom usavršavanju sudija i državnih tužilaca, postoji regionalna praksa da sudije i državni tižiocci imaju autonomiju prilikom izbora obuka koje završavaju. Ovu praksu treba preispitati ne dovodeći u pitanje nezavisnost i autonomiju sudske profesije, koja postoji i u pogledu organizacije stručne obuke.

Jednako je važno pripremiti i stručne obuke, ili module obuke u okviru postojećih programa obuka, za sudske vještace koji daju mišljenja i ocjene u predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama.

⁹ Savjet Evrope, Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz 2011. godine, Eksplanatorni izvještaj, čl. 99.

¹⁰ Ibid., čl. 98–99.

→ RODNA RAVNOPRAVNOST I RODNO ZASNOVANO NASILJE NAD ŽENAMA

Rodna ravnopravnost je odlučujuća za eliminaciju nasilja nad ženama i djevojčicama. Samo istinska ravnopravnost između žena i muškaraca, u kojoj žene i muškarci uživaju jednaka prava i de facto jednaku pravnu zaštitu, imaju jednake prilike i jednako se poštuju i cijene kao članovi društva, može dovesti do promjena u dinamikama moći i stavovima, pa tako i do eliminacije nasilja nad ženama i djevojčicama. Cilj modela obuke je **promjena stavova i uklanjanje stereotipa** ne samo kod pojedinih učesnika obuke,

već i u okviru institucija. Obuka koja poboljšava razumijevanje fenomena rodno zasnovanog nasilja treba da naglasi da je **rodna nejednakost osnovni motiv za nasilje nad ženama i djevojčicama**. Važno je i da obuka obuhvati posljedice rodnih stereotipa i **predubjeđenja koja potkrepljuju rodno zasnovano nasilje**. Programi obuka treba da obrađuju rodne stereotipe i predrasude kao uzroke koji se nalaze u korijenu nasilja nad ženama i istovremeno preispitaju i razgrade rodne stereotipe koji postoje u društvu.

→ RODNO OSJETLJIV PRISTUP SVIM OBLICIMA NASILJA NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA, UKLJUČUJUĆI NASILJE U PORODICI

Obuka, kao standard, treba da pruži učesnicima obuke znanje i vještine čiji rezultat će biti **rodno osjetljivo razumijevanje svih oblika nasilja nad ženama**, koje će stručnjaci primjenjivati prilikom sprovođenja postupaka za zaštitu žrtve, kao što su na primjer procjena rizika, hitne mjere zaštite, mjere zabrane prilaska odnosno zaštite, donošenje odluka o starateljstvu i pravu na posjetu i upućivanja žrtava na relevantne službe. Istanbulska konvencija obavezuje države potpisnice da rješavaju **sve oblike nasilja nad ženama** i predstavlja sveobuhvatan pravni okvir za borbu protiv teških povreda ljudskih prava žena.

To znači da sve oblike nasilja nad ženama i djevojčicama treba rješavati iz perspektive „koja prepoznaje rodno osjetljive dinamike i uticaj i posljedice ovih oblika nasilja, i koja djeluje unutar okvira rodne ravnopravnosti i ljudskih prava”.¹¹ Zahtjev za primjenu **integrisanog pristupa koji se zasniva na ljudskim pravima** ima

za cilj da obuhvati sprečavanje nasilja, zaštitu žrtve i krivično gonjenje učinioca. Sve mjere podrške i zaštite žrtve koje se preduzmu treba da budu usredsređene na zaštitu ljudskih prava i bezbjednost žrtve, uzimajući u obzir „odnose između žrtava, učinilaca, djece i njihovog šireg društvenog okruženja kako bi se izbjegao rizik izolovanog reagovanja na njihove potrebe bez prihvatanja njihove društvene realnosti”.¹²

Platforma nezavisnih stručnjaka za borbu protiv diskriminacije i nasilja nad ženama (EDVAW) je 2022. godine objavila tematski list o **digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama** koji, između ostalog, identifikuje nedostatke u pružanju obuka za zaposlene u pravosuđu i krivičnom pravosuđu o ovom novom obliku nasilja nad ženama i djevojčicama.¹³ Postoji potreba da se u obuku stručnjaka u policiji i pravosuđu uključe kako prepoznavanje tako i neophodni specifični odgovori na digitalno nasilje.

¹¹ Ibid., čl. 115.

¹² Ibid., čl. 116.

¹³ Savjet Evrope, “The digital dimension of violence against women as addressed by the seven mechanisms of the EDVAW Platform” (Digitalna dimenzija nasilja nad ženama tematizovana kroz sedam mehanizama Platforme EDVAW), 17.11.2022., str. 27.

→ PRISTUP USMEREN NA ŽRTVU

Pristup usmjeren na žrtvu stavlja **potrebe i prava** žena žrtava nasilja i njihove djece u središte svih mjera. Kako bi žrtve dobile najefikasniju moguću podršku, njihova prava, potrebe i bezbjednost moraju da budu glavna vodilja svake intervencije. To znači da treba pružiti zaštitu i podršku, pri čemu treba **pokazati poštovanje i saosjećanje i osnažiti** žene žrtve nasilja da donose informisane odluke koje najbolje odražavaju njihove interese. Obuka treba da doprinese nediskriminirajućem stavu i svijesti da postoje okolnosti koje određene žrtve čine posebno ranjivim. To znači da naročito treba naglasiti pojam **intersekcionalnosti**.¹⁴ Naime, stručnjaci treba da izgrade razumijevanje o preplitanju između rizika i iskustava nasilja i brojnih identiteta žena i djevojčica, npr. žena koje žive u ruralnim sredinama,

starijih žena, mladih djevojaka, žena u prostituciji, žena i djevojaka koje imaju sidu ili HIV, pripadnica etničkih manjina (kao što su Romkinje) i vjerskih manjina, kao i žena i djevojaka čiji pravni status ili druga vrsta statusa ili identiteta može da poveća rizik od nasilja i stvori prepreke za pristup mehanizmima zaštite i pravde.¹⁵ Pristupi usmjereni na žrtvu **daju prioritet pitanjima bezbjednosti žrtve prilikom donošenja svih odluka** tokom istrage, prekrivičnog postupka i krivičnog postupka, kod donošenja presude i nakon krivičnog postupka, kao i prilikom svakog suočavanja žrtve sa učiniocem. Obuke naročito treba da posvete pažnju na **uklanjanje stavova koji okrivljuju žrtvu** ili je smatraju odgovornom za nasilje koje je preživjela.

→ KOORDINISAN I MEĐUAGENCIJSKI PRISTUP

Zbog složene prirode nasilja nad ženama, uključujući nasilje u porodici, obuke stručnjaka treba da obuhvate i temu koordinisane i multiagencijske saradnje koja je potrebna za sveobuhvatno i odgovarajuće upućivanje u slučajevima nasilja obuhvaćenog Konvencijom.¹⁶ Obuke treba da sadrže i **identifikaciju tačaka ulaska za koordinaciju predmeta i provjeru ishoda** između različitih organa unutar i izvan sistema pravosuđa. Koordinisanom i multiagencijskom odgovoru treba pristupiti uz odgovarajuću dokumentaciju slučaja nasilja uz poštovanje privatnosti žene koja je preživjela

nasilje i načela čuvanja tajne i uz dobrovoljnu i informisanu saglasnost žene koja je preživjela nasilje. U aktivnostima obuke treba naglasiti ulogu relevantnih državnih ustanova i ženskih organizacija civilnog društva u pružanju podrške i zaštite, tako da stručnjaci u policiji i pravosuđu imaju informacije na koje službe da upute žene koje su preživjele nasilje. Obuka o multiagencijskom pristupu treba da obuhvati teme u vezi sa koordinacijom mjera bezbjednosti, kao i koordinisanom zaštitom i uslugama podrške.

¹⁴ Meghan Campbell, "CEDAW and Women's Intersecting Identities: A Pioneering Approach to Intersectional Discrimination", Oxford University Working Paper Vol. 2, No. 3, februar 2016. Dostupno na sajtu: <https://globalnaps.org/wp-content/uploads/2018/08/cedaw-and-women-s-intersecting-identities-a-pioneering-approach-to-intersectional-discrimination.pdf> (pristupljeno 17. januara 2022.)

¹⁵ Savjet Evrope, Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz 2011. godine, Eksplanatorni izvještaj, čl. 87.

¹⁶ Član 15 stav 2 Istanbulske konvencije.

→ POSLJEDICE NASILJA NA DJECU ŽRTVE ILI SVJEDOKE NASILJA

Kao minimalni zahtjev, obuka treba da obradi potrebe i prava djece, bez obzira na to da li je dijete neposredna žrtva ili svjedok nasilja nad ženama i djevojčicama, uključujući nasilje u porodici. U nekim slučajevima je nasilje istovremeno usmjereno i na žene i djecu. U drugim slučajevima djeca nijesu pogođena nasiljem, ali su svjedoci nasilja nad svojim majkama ili drugim članovima porodice. Stoga treba

posvetiti odgovarajuću pažnju **tehnika ispitivanja, prepoznavanju znakova traume i izbjegavanju sekundarne viktimizacije** djece. Preporučuje se posebna obuka o postupcima donošenja odluke o starateljstvu i pravu posjete u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama. Takva obuka treba da naglasi da pravo posjete i starateljstvo ne smiju da ugroze prava i bezbjednost¹⁷ žrtve ili djeteta.¹⁸

→ PRISTUP USMJEREN NA INKLUZIJU OSOBA S INVALIDITETOM

Određeni oblici nasilja, eksploatacije ili zlostavljanja mogu se smatrati okrutnim, nehumanim i ponižavajućim postupanjem ili kažnjavanjem i predstavljaju povredu međunarodnih odredbi o ljudskim pravima.¹⁹ Žene s invaliditetom najčešće pogađaju, između ostalog, prisilna ili na drugi način nedobrovoljna trudnoća ili sterilizacija, medicinski zahvati ili intervencije koje se rade bez slobodne i informisane saglasnosti, uključujući kontracepciju i abortus; invazivni i trajni hirurški zahvati, genitalno sakaćenje žena, ili operacije i tretmani interseksualne djece bez informisane saglasnosti. Seksualno nasilje nad ženama s invaliditetom uključuje silovanje. Seksualno zlostavljanje se pojavljuje u svim oblicima u državama potpisnicama Konvencije, u nedržavnim institucijama, porodicama i zajednicama. Neke žene s invaliditetom, naročito gluve i gluvo-slijepa žene i žene s intelektualnim invaliditetom, dodatno su ugrožene od nasilja i zlostavljanja zbog svoje izolovanosti i zavisnosti ili zbog ugnjetavanja.²⁰

Obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama i nasilju u porodici treba da povećaju kapacitete relevantnih stručnjaka za usvajanje **inkluzivnog pristupa prema osobama s invaliditetom**. To se odnosi na pružanje zaštite ženama s invaliditetom koje su preživjele nasilje. Pored toga, obuke stručnjaka ne treba da se ograniče na pojam inkluzije osoba s invaliditetom, već da se fokusiraju na izgradnju vještina i praktično iskustvo. Učesnici obuka treba da steknu znanje i vještine za primjenu specifičnih mehanizama i tehnika kako bi obezbijedili pristupačnost svih postupaka pravosudnog sistema žrtvama nasilja s invaliditetom. Sprovodeći takve obuke, izvođači obuke treba da pozovu specijaliste s invaliditetom ili naprednim znanjem o preplitanjima između nasilja nad ženama i djevojčicama i invaliditeta. Ugrađivanje ove perspektive u obuke povećava djelotvornost obuke i doprinosi pomjeranju dinamika moći koje bi inače mogle da podstiču stigmatizaciju i diskriminaciju osoba s invaliditetom.

¹⁷ Član 19 Konvencije UN-a o pravima djeteta garantuje pravo svakog djeteta da živi bez nasilja. Konvencija definiše i pravo djeteta (a ne pravo roditelja) da održava kontakt s oba roditelja ako to nije suprotno načelu najboljeg interesa za dijete.

¹⁸ Član 31 Istanbulske konvencije.

¹⁹ V. npr. član 6 Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom, i Opšte preporuke br. 19 i 35 Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena.

²⁰ Djela nasilja, iskorišćavanja i/ili zlostavljanja žena s invaliditetom mogu da uključuju, bez ograničenja, primjenu fizičke sile; ekonomsko nasilje; trgovinu ljudima; obmanu; pogrešno informisanje; napuštanje; izostanak slobodne i informisane saglasnosti; pravnu prinudu; zapostavljanje, uključujući onemogućavanje ili zabranu pristupa lijekovima; uklanjanje sredstava komunikacija ili nadzor nad njima, kao i odbijanje pomoći u komunikaciji; uskraćivanje lične mobilnosti ili oduzimanje pristupa, npr. uklanjanjem ili uništavanjem rampi za pristup ili pomagala kao što su štap za slijepa lica ili

kolica; odbijanje njegovatelja da pruže pomoć u svakodnevnim radnjama kao što su kupanje, održavanje menstrualne higijene i/ili služenje sanitarijama, oblačenje i ishrana, čime se osobi uskraćuje pravo na samostalan život bez ponižavanja; uskraćivanje hrane ili vode, kao prijetnja bilo kojom od ovih radnji; mobing, verbalno zlostavljanje i ismijavanje zbog invaliditeta, utjerivanje straha i zastrašivanje kroz verbalno zlostavljanje; povređivanje ili prijetnja povređivanjem; oduzimanje ili ubijanje kućnog ljubimca ili psa vodiča; uništavanje objekata; psihološku manipulaciju, ispoljavanje kontrole, npr. ograničavanjem ličnog ili digitalnog kontakta sa članovima porodice, prijateljima ili drugim osobama; prinudnu, prisilnu ili na drugi način nedobrovoljnu trudnoću ili sterilizaciju. Seksualno nasilje nad ženama s invaliditetom uključuje silovanje. Komitet UN o pravima osoba s invaliditetom, Opšti komentar br. 3 (2016), član 6: Žene i djevojčice s invaliditetom, 2. septembar 2016., CRPD/C/GC/3. Dostupno na sajtu: <https://www.refworld.org/docid/57c977344.html> (pristupljeno 17. januara 2022.)

→ SPECIJALIZOVANI I POSVEĆENI IZVOĐAČI OBUKA

Pored opštih kriterijuma izbora izvođača obuka u ustanovama za obuku, **svi izvođači obuka o borbi protiv nasilja nad ženama i djevojčicama treba da imaju specijalizovano znanje** o ovoj temi. Kvalifikacije koje se očekuju kao preduslov za izvođače obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama mogu na primjer da obuhvataju obrazovanje o nasilju nad ženama i djevojčicama uključujući nasilje u porodici, sa fokusom na sistem za sprovođenje zakona i sistem pravosuđa; najmanje pet godina radnog iskustva kao izvođač obuka u organima za sprovođenje zakona i pravosuđu; iskustvo u razgradnji rodno zasnovanih preubjeđenja i predrasuda; stručne vještine kao što je tehnika ispitivanja usmjerena na žrtvu; provjereno specijalizovano znanje o relevantnim temama, na

primjer o multisektorskom odgovoru. Važno je uključiti i stručnjake koji pružaju specijalizovane usluge podrške žrtvama, tako da mogu da ugrade iskustva i potrebe žrtava u kurseve obuke.

Naročito su značajni **lični stavovi izvođača obuka i njihova posvećenost nultoj stopi tolerancije prema nasilju** nad ženama i djevojčicama. Može se pokazati kao efikasno uključivanje timova izvođača obuka oba pola kako bi se dodatno ojačalo shvatanje da nasilje nad ženama i djevojčicama nije samo problem žena, već treba da uključuje i muškarce. Posebnu pažnju treba posvetiti tome da izvođači obuka nauče metode prevazilaženja otpora i mogućeg seksizma među učesnicima obuka.

→ INTERAKTIVNE I TRANSFORMATIVNE METODE OBUKA

Obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama treba da primjenjuju rodno transformativne metode s ciljem **preispitivanja rodnih stereotipa i unutrašnjih predrasuda** koji mogu da postoje kod stručnjaka u policiji i pravosuđu. Pritom treba obratiti pažnju na načela učenja u odraslom dobu. Naročito treba prilagoditi aktivnosti učenja unutrašnjim motivima i interesima učesnika obuke. Treba primjenjivati tehnike refleksivne prakse tako da učesnici obuka mogu da otkriju i preispitaju svoja podsvjesna preubjeđenja. Obuke treba osmisliti tako da se nadovezuju na postojeće znanje učesnika i cijene učesnike kao saradnike. Važno je stvoriti i kolaborativno okruženje za učenje u kojem će učesnici imati bezbjedan prostor za razmjenu ideja i informacija. Korisne su aktivnosti u malim grupama koje omogućavaju praktičan rad, razgovor, slušanje, posmatranje i diskusiju. To se može postići primjenom pravila 70-30, što znači da učesnici obuka govore, posmatraju i rade oko 70 posto vremena, dok

predavači govore 30 posto ukupnog vremena. Set materijala i vježbi može da podstakne interaktivne pristupe, npr. materijali iz pretpostavljenih ili stvarnih javnih postupaka (uključujući video materijal ili transkripciju svjedočenja žrtve), štampani materijali, prezentacije u PPP, igra uloga, vježbe diskusije u sudnici i druge vrste vježbi simulacije. S obzirom na složenost obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama, korisno je organizovati obuke u više sesija.

Kad god je to moguće, obuka treba da se organizuje u prostorijama policije ili pravosuđa tako da stručnjaci mogu da uče kroz praksu i samostalno usvoje nove pristupe. Na primjer, preporučuje se da učesnici obuka iz policije rade vježbe na temu procjene rizika u prostorijama koje su prilagođene potrebama žrtve. Za sudije i državne tužioce isto tako mogu da se organizuju sesije u sudnici, gdje će se koristiti praktične studije slučaja izjava ili svjedočenja žrtava (pod uslovom da su izjave i svjedočenja dati u javnom saslušanju ili mogu da se anonimizuju).

→ FINANSIRANJE

Efikasan odgovor na nasilje nad ženama može, između ostalog, da se ostvari adekvatnom obukom stručnjaka.²¹ Kako bi ispunile obavezu uvođenja i sprovođenja adekvatne obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama, države potpisnice su dužne da za to odvoje odgovarajuća finansijska sredstva, i to redovno i blagovremeno. Održivo i sistematsko sprovođenje obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama mogu

jednim dijelom da podrže međunarodne ili nacionalne organizacije, ali obuke treba da se sprovede pod vođstvom i u bliskoj saradnji s relevantnim sertifikovanim ustanovama za stručno usavršavanje. Saradnja s drugim organizacijama može da unaprijedi obuke, ali je to ipak obaveza država potpisnica da obezbijede dovoljna i redovna sredstva za finansiranje obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama.

→ PRAĆENJE I OCJENJIVANJE (M&E)

Postoji dvostruka potreba za ocjenjivanjem. **Redovno i institucionalizovano praćenje i ocjenjivanje** znanja stečenog u obukama je prioritet za inicijalne obuke i usavršavanje na radnom mjestu.²² Može da se sprovodi korišćenjem standarizovanih upitnika za praćenje i ocjenjivanje kao i uz pomoć testova prije i nakon obuke, vježbi ocjenjivanja ili drugih metoda koje služe za ocjenjivanje i mjerenje nivoa znanja učesnika obuka prije i nakon obuke i novostečenog znanja i vještina.

Pored toga, treba postaviti skup pokazatelja za mjerenje uticaja obuka na profesionalno ponašanje koje unapređuje bezbjednost žrtve i jača povjerenje

žrtve u pravosudne ustanove. Takve procjene treba da se sprovede periodično i u redovnim vremenskim razmacima (npr. svake četiri godine) od strane sertifikovanih eksternih procjenitelja koji imaju neophodne vještine za sprovođenje procjena u oblasti borbe protiv nasilja nad ženama i djevojčicama. Procjene treba da provjeravaju oblasti kao što su efikasnost primijenjenih metoda i uticaj obuka na poboljšanje djelotvornosti odgovora učesnika obuka na nasilje nad ženama i djevojčicama.

Redovno praćenje i ocjenjivanje (M&E) predstavlja i bazu podataka za ažuriranje i pripremu narednih programa obuke.

²¹ Član 8 Istanbulske konvencije.

²² Član 6 Istanbulske konvencije.

TABELA:

Akcione stavke i preporuke za plan i program obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama za stručnjake u policiji i pravosuđu u regionu Jugoistočne Evrope

OSNOVNI MINIMALNI STANDARDI	IZVOR STANDARDA U MEĐUNARODNOM PRAVU	REGIONALNI KONTEKST I IZAZOVI	SPECIFIČNE AKCIONE STAVKE I PREPORUKE ZA REGION JUGOISTOČNE EVROPE
<p>→ STANDARD DUŽNE PAŽNJE</p>	<p>Član 5 Istanbulske konvencije</p>	<p>Sve države potpisnice nijesu transponovale standard dužne pažnje u svoje zakonodavstvo.</p> <hr/> <p>Države potpisnice u regionu nijesu uključile standard dužne pažnje u obuke o nasilju u porodici i nasilju nad ženama koje su do sada organizovane.</p>	<p>Izmijeniti i dopuniti zakonodavstvo tako da sadrži standard dužne pažnje.</p> <hr/> <p>Razraditi temu standarda dužne pažnje u obuci stručnjaka u organima za sprovođenje zakona i pravosuđu.</p>
<p>→ INSTITUCIONALIZACIJA</p>	<p>Član 15 Istanbulske konvencije</p> <p>Komitet za eliminaciju diskriminacije žena (CEDAW), Opšte preporuke br. 19, 33 i 35</p>	<p>Zakonske odredbe o nasilju u porodici uveliko imaju rodno neutralan pristup.</p> <hr/> <p>Države potpisnice imaju rodno neutralne zakone protiv diskriminacije ili zakone o ravnopravnosti.</p> <hr/> <p>Obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama nije institucionalizovana ili sistematizovana ni za stručnjake u policiji ni u pravosuđu.</p>	<p>Razviti rodno osjetljivo zakonodavstvo.</p> <hr/> <p>Uvesti zakonsku obavezu redovnih i standardizovanih obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama i nasilju u porodici.</p> <p>Usvojiti standardizovane zahtjeve za licencirane obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama i nasilju u porodici, kako za policiju, tako i za sektor pravosuđa.</p> <p>Usvojiti standardizovane programe izgradnje kapaciteta s adekvatnom sertifikacijom za stručnjake u policiji i pravosuđu.</p>

→ **KONTEKSTUALIZACIJA**

Član 3 Istanbulske konvencije

Nasilje nad ženama i djevojčicama se još uvijek ne prepoznaje kao oblik rodno zasnovanog nasilja ili polno/rodno zasnovane diskriminacije.

Kontekstualizovati obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama tako da odgovaraju društvenom kontekstu i razviti shvatanje da je nasilje nad ženama i djevojčicama uslovljeno kulturnim, tradicionalnim, vlasničkim, političkim i moralnim vrijednostima.

Obuke uopšteno nijesu prilagođene specifičnostima svakog konteksta, niti rješavaju pitanja lokalnih društvenih i kulturnih obrazaca, predrasuda ili stereotipa.

Organizovati odgovarajuću obuku i institucionalnu politiku u cilju eliminacije predrasuda i rodnih stereotipa.

Tematizovati stereotipe, predrasude i predubjeđenja koji predstavljaju izazov za pružanje rodno osjetljivog odgovora na nasilje nad ženama.

→ **PROCJENA POTREBA ZA OBUKAMA**

Čl. 10 i 11 Istanbulske konvencije

U državama potpisnicama u regionu nedostaje procjena programa za izgradnju kapaciteta u oblasti borbe protiv nasilja nad ženama i djevojčicama i nasilja u porodici koja je strukturirana, redovna/periodična i zasnovana na znanju.

Redovno sprovoditi procjenu potreba za obukama kao prateću aktivnost uz obuku.

Sprovoditi procjenu stavova i pogleda na rodnu ravnopravnost, rodne uloge i rodne stereotipe, kao i potreba za sticanjem znanja i vještina potencijalnih učesnika obuka i njihovog prethodnog znanja o rodnim pitanjima.

Procijeniti potrebe ciljnog stanovništva u smislu podrške koja se očekuje od relevantnih stručnjaka.

Procijeniti kako druge institucije koje su uključene u sprečavanje i zaštitu gledaju na rad organa za sprovođenje zakona i pravosuđa u oblasti zaštite i podrške žrtvama.

→ **POSEBAN
PROGRAM
OBUKA O NASILJU
NAD ŽENAMA I
DJEVOJČICAMA
I PRATEĆI
MATERIJALI**

**Član 15 Istanbulske
konvencije**

**Komitet za
eliminaciju
diskriminacije žena
(CEDAW), Opšte
preporuke br. 19,
33 i 35**

**GREVIO Opšta
preporuka br. 1 o
digitalnoj dimenziji
nasilja nad ženama**

Postoji nedostatak obuka o svim oblicima nasilja nad ženama i djevojčicama, njegovim uzrocima i posljedicama, kao i nedostatak sistematskih i standardizovanih, multisektorskih inicijalnih obuka i usavršavanja u policiji i pravosuđu u regionu.

Pripremiti i uvesti poseban program obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama koji se bavi svim oblicima nasilja nad ženama i djevojčicama i naglašava rodnu nejednakost i dinamike moći kao osnovni motiv za nasilje nad ženama i djevojčicama.

Izraditi planove i programe obuka koji se redovno ažuriraju i odražavaju kako međunarodne standarde tako i domaći kontekst (pravni i društveni/kulturni).

Izraditi priručnike za obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama.

Pripremiti program i module obuka o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama i djevojčicama.

Pripremiti obuke koje naglašavaju međusobnu povezanost između rodne (ne) ravnopravnosti i nasilja nad ženama i djevojčicama.

Ugraditi module i razviti alate za jačanje bezbjednosti žrtava i sprovođenje procjene rizika.

Uspostaviti multisektorsku koordinaciju kao i skup mjera za jačanje koordinacije (između ostalog kroz zajedničke obuke, protokole i standardne operative procedure).

→ **OBAVEZNE I
SISTEMATSKE
OBUKE O NASILJU
NAD ŽENAMA I
DJEVOJČICAMA**

**Član 15
Istanbulske
konvencije**

Sve države potpisnice koje su učestvovalе u mapiranju su navele ustanove odgovorne za inicijalne obuke (početne obuke) i usavršavanje na radnom mjestu (kontinuirane obuke).

Pripremiti i uvesti obuke koje obrađuju sve oblike nasilja nad ženama i djevojčicama.

Postoji nedostatak sistematskih i standardizovanih, multisektorskih inicijalnih obuka i usavršavanja na radnom mjestu u policiji i pravosuđu.

Pripremiti standardizovane i sistematske, multisektorske inicijalne obuke i usavršavanja stručnjaka na radnom mjestu.

Početne obuke uključuju nasilje u porodici u različitim modulima, ali u programima obuka nedostaje rodno osjetljivo shvatanje fenomena nasilja nad ženama i djevojčicama.

Pripremiti inicijalne obuke o nasilju u porodici koje tematizuju rodno osjetljivu prirodu ovog oblika nasilja nad ženama i djevojčicama.

Obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama treba da bude dostupna i za stručnjake koji učestvuju u sudskom postupku ili daju stručno mišljenje.

→ **RODNA
RAVNOPRAVNOST
I RODNO
ZASNOVANO
NASILJE NAD
ŽENAMA I
DJEVOJČICAMA**

**Član 3 Istanbulske
konvencije**

**Komitet za
eliminaciju
diskriminacije žena
(CEDAW), Opšte
preporuke br. 19
i 35**

Obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama u regionu se organizuju povremeno i nisu standardizovane od strane ustanova za obuku.

Pripremiti adekvatne obuke koje će preispitati stavove koji se zasnivaju na predrasudama i eliminisati stereotipe, ne samo kod pojedinih učesnika obuka, već i na nivou institucija.

Obuke o nasilju u porodici u državama potpisnicama u regionu organizuju se u okviru inicijalnih obuka, ali bez rodno osjetljivog shvatanja fenomena i shvatanja odnosa moći između žena i muškaraca.

Materijali za obuke treba da tematizuju rodno osjetljivu prirodu nasilja nad ženama i djevojčicama i činjenicu da rodno zasnovano nasilje proizilazi iz neravnopravnosti i istovremeno održava neravnopravnost.

→ **RODNO OSJETLJIV
PRISTUP SVIM
OBLICIMA
NASILJA NAD
ŽENAMA I
DJEVOJČICAMA,
UKLJUČUJUĆI
NASILJE U
PORODICI**

**Član 3 Istanbulske
konvencije**

Početne obuke za zaposlene u policiji i pravosuđu uključuju nasilje u porodici u različitim modulima, ali u programima obuka nedostaje rodno osjetljivo shvatanje fenomena nasilja nad ženama i djevojčicama.

Uvesti obuke koje obrađuje sve oblike nasilja nad ženama. Obezbijediti da obuke o nasilju u porodici obrađuju ovu temu u svim njenim oblicima (koji uključuju fizičko, seksualno, psihičko i ekonomsko nasilje). Pored toga, nasilje u porodici treba predstaviti kao oblik nasilja koji nesrazmjerno više pogađa žene i stoga predstavlja pitanje rodne (ne)jednakosti.

Uvesti obuke o pristupu koji se zasniva na pravima i koji ima za cilj da integriše sprečavanje nasilja nad ženama i djevojčicama, zaštitu žrtava i procesuiranje učinilaca.

→ **PRISTUP
USMJEREN NA
ŽRTVU**

**Čl. 4, 12 i 18
Istanbulske
konvencije**

**Komitet za
eliminaciju
diskriminacije
žena (CEDAW),
Opšta preporuka
br. 35 o ženama
pripadnicama
manjina**

U programima obuka za zaposlene u policiji i pravosuđu u regionu nedostaje primjena pristupa usmjerenog na žrtvu, koji unapređuje poštovanje i ravnopravnost žena i djevojčica koje su preživjele nasilje tako što pruža praktične alate za obezbjeđivanje bezbjednosti i osnaživanje žena i djevojčica koje su preživjele nasilje.

Obuke treba da sadrže jasne smjernice za shvatanje potreba žrtava i postupanje sa žrtvama uz poštovanje i senzibilnost, kao i za njihovo osnaživanje kako bi donijele informisane odluke koje najbolje odražavaju njihove interese.

Obuke treba da doprinesu nediskriminisućem stavu i shvatanju da neke okolnosti mogu da povećaju ranjivost kod određenih žrtava. Posebnu pažnju treba posvetiti preplitanju faktora koji povećavaju ranjivost.

Obuke treba naročito da posvete pažnju eliminaciji stavova koji okrivljuju žrtvu ili je smatraju odgovornom za nasilje koje je preživjela.

→ **KOORDINISANI
I MEĐUAGEN-
CIJSKI PRISTUP**

**Čl. 7, 15 i 18
Istanbulske
konvencije**

Nijesu sve države potpisnice u regionu pripremile protokole za multisektorsku saradnju ili standardne operativne procedure za slučajeve nasilja nad ženama i djevojčicama/nasilja u porodici.

Uspostaviti sistem za multisektorsku koordinaciju odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama/nasilje u porodici.

Organizovanje redovnih obuka o multisektorskoj saradnji i rješavanju slučaja još uvijek predstavlja izazov u većini država potpisnica obuhvaćenih ovim izvještajem.

Uvesti redovne i obavezne obuke o multisektorskoj saradnji za relevantne aktere u sistemu.

U obukama treba naglasiti ulogu relevantnih ženskih OCD u pružanju usluga žrtvama, tako da stručnjaci u policiji i pravosuđu mogu da upute žrtve na pravu adresu.

→ **POSLEDICE
NASILJA NA
DJECU KOJA
SU ŽRTVE ILI
SVJEDOCI
NASILJA**

**Član 31 Istanbulske
konvencije**

**Komitet za
eliminaciju
diskriminacije žena
(CEDAW), Opšta
preporuka br. 35**

**Član 19 Konvencije
UN-a o pravima
dijeteta**

Obuke na temu nasilja nad ženama i djevojčicama ili nasilja u porodici u regionu načelno ne obrađuje temu djece koja su žrtve ili svjedoci nasilja, kao ni potrebe za posebnim pristupima za zaštitu djece u ovakvim slučajevima.

Obuke treba da obuhvataju poseban modul o tehnikama ispitivanja, prepoznavanju znakova traume i izbjegavanju sekundarne viktimizacije djece koja su žrtve ili svjedoci nasilja nad ženama i djevojčicama.

Potrebne su posebne obuke o odlučivanju o starateljstvu i pravima posjete koje uzimaju u obzir slučajeve nasilja nad ženama i djevojčicama i obezbjeđuju da ostvarivanje svakog prava na posjetu, odnosno starateljstvo ne ugrožava prava i bezbjednost žrtve ili djece.

→ **PRISTUP
USMJEREN
NA INKLUZIJU
OSOBA S
INVALIDI-
DITETOM**

**Član 6, Konvencija
UN-a o pravima
osoba s
invaliditetom;
Opšti komentar
br. 6 (2018) o
ravnopravnosti i
nediskriminaciji,
Komitet UN-a za
prava osoba s
invaliditetom**

**Komitet za
eliminaciju
diskriminacije žena,
Opšte preporuke
br. 18 (o ženama s
invaliditetom), br.
19 i 35.**

U regionu nedostaje adekvatna obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama i nasilju u porodici koja povećava kapacitete stručnjaka u pravosuđu da obezbijede da se pitanja invaliditeta uzimaju u obzir prilikom zaštite žrtava s invaliditetom koje su bile izložene nasilju nad ženama i djevojčicama.

Pripremiti specijalizovane obuke koje obrađuju različite oblike invaliditeta kako bi se obezbijedilo da žrtve nasilja nad ženama i djevojčicama i nasilja u porodici mogu da ostvare pravo na sudsku zaštitu.

Obuke treba da se fokusiraju na izgradnju vještina i praktično iskustvo umjesto da se ograničavaju na pojmove invaliditeta i inkluzije.

U sprovođenju obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama i nasilju u porodici, izvođači obuka treba da uključe stručnjake s invaliditetom ili naprednim znanjem o nasilju nad ženama i djevojčicama i invaliditetu.

→ **SPECIJALIZOVANI
I POSVEĆENI
IZVOĐAČI OBUKA**

**Član 15 Istanbulske
konvencije**

U regionu ne postoji lista specijalizovanih izvođača obuka za oblast nasilja nad ženama i djevojčicama, iako postoje inicijative za obučavanje izvođača obuke na određene teme, uglavnom o nasilju u porodici.

Svi izvođači obuka za oblast nasilja nad ženama i djevojčicama treba da imaju specijalizovano znanje o ovoj temi.

Izvođači obuka za oblast nasilja nad ženama i djevojčicama treba lično da se obavežu na nultu stopu tolerancije prema nasilju nad ženama i djevojčicama.

Postaviti jasne i zakonski definisane kriterijume za izbor i sertifikaciju izvođača obuka.

Uključiti stručnjake koji pružaju specijalizovane usluge podrške ženama žrtvama nasilja, koji učesnicima obuka mogu da prenesu iskustva žrtava.

→ **INTERAKTIVNE
I TRANSFOR-
MATIVNE METODE
OBUKE**

**Član 15 Istanbulske
konvencije**

U regionu ne postoje propisi o preporučenoj raspodjeli interaktivnih i teorijskih elemenata koje treba koristiti u izradi i sprovođenju obuke.

Postaviti jasne kriterijume primjenom načela učenja odraslih osoba u svim obukama o nasilju nad ženama i djevojčicama, uključujući unaprijed određenu raspodjelu između teorijskog i praktičnog učenja.

Ugraditi rodno transformativne metode s ciljem preispitivanja rodni stereotipa i unutrašnjih predrasuda u sve obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama.

→ **FINANSIRANJE**

**Član 8 Istanbulske
konvencije**

Aktivnosti obuka za stručnjake u policiji i pravosuđu većinom se finansiraju iz budžeta ustanova za obuku, dok obuke gotovo isključivo obrađuju nasilje u porodici.

Obezbijediti stabilno finansiranje obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama/nasilju u porodici.

Obuku o nasilju nad ženama i djevojčicama/nasilju u porodici tradicionalno sprovode i finansiraju ženske OCD i međunarodni donatori.

Obezbijediti održivo finansiranje za praćenje i ocjenjivanje kvaliteta uvedenih obuka. Uložiti sredstva u nezavisnu eksternu reviziju obuka.

→ **PRAĆENJE I
OCJENJIVANJE
(M&E)**

**Član 6 i 15
Istanbulske
konvencije**

Nijedna od država potpisnica u regionu nema uspostavljeno redovno i institucionalizovano praćenje i ocjenjivanje znanja stečenog na inicijalnim obukama i usavršavanju stručnjaka.

Pripremiti standardizovano prikupljane podataka o inicijalnoj obuci, usavršavanju stručnjaka i multisektorskim obukama.

Uvesti redovno i standardizovano praćenje i ocjenjivanje (M&E) inicijalnih obuka i usavršavanja o nasilju nad ženama i djevojčicama.

Koristiti jedinstvenu metodologiju praćenja i ocjenjivanja za prepoznavanje trendova i promjena u ponašanju stručnjaka koji su učestvovali u obukama.

Organizovati nezavisne, eksterne evaluacije u unaprijed određenim vremenskim razmacima.

Ova publikacija je deo projekta „WIN - Žene i muškarci: inovacije i umrežavanje u interesu rodne ravnopravnosti“ Sekretarijata OEBS-a. „WIN“ projekat se sprovodi uz podršku sledećih donatora:

Sekretarijat OEBS-a

Kancelarija generalnog sekretara
Program za rodna pitanja
Wallnerstrasse 6
1010 Beč-Wien, Austrija

E-pošta: equality@osce.org
www.osce.org/secretariat/gender

Sadržaj ove publikacije predstavlja stanovišta, saznanja, shvatanja i zaključke autorki i autora publikacije i ne odražava nužno poglede ili zvaničan stav Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS), njenih donatora i/ili zemalja učesnica. Iako je ova publikacija pripremljena uz najveću moguću pažnju, OEBS ne preuzima nikakvu odgovornost za tačnost ili potpunost informacija, instrukcija ili saveta datih u ovom dokumentu, kao ni za štamparske greške.

Nazivi koji se koriste u ovoj publikaciji i materijali koji se u njoj predstavljaju ne predstavljaju stav ili izjavu OEBS-a u vezi za pravnim statusom neke zemlje, regiona, grada ili oblasti, ili tamošnjih organa vlasti, kao ni bilo kakav pokušaj određivanja graničnih linija i/ili granica.